

מה נשתנה

מת"ן כה' אדר התש"ע

הרב ארי דוד קאהן
Adk1010@gmail.com
http://Rabbiarikahn.com

1. הגדה של פסח - נוסח ההגדה

מוזגין כוס שני וכאן הבן שואל:
מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות. שבכל הלילות אנו אוכלין חמץ ומצה, הלילה הזה כלו מצה:

שבכל הלילות אנו אוכלין שאר ירקות, הלילה הזה (כלו) מרור:
שבכל הלילות אין אנו מטבילין אפילו פעם אחת, הלילה הזה שתי פעמים:
שבכל הלילות אנו אוכלין בין יושבין ובין מסבין, הלילה הזה כלנו מסבין:
עבדים היינו לפרעה במצרים, ויוציאנו ידוד אלהינו משם ביד חזקה ובזרע נטויה. ואלו לא הוציא הקדוש ברוך הוא את אבותינו ממצרים, הרי אנו ובנינו ובני בנינו משעבדים היינו לפרעה במצרים. ואפילו כלנו חכמים כלנו נבונים כלנו זקנים כלנו יודעים את התורה מצוה עלינו לספר ביציאת מצרים. וכל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משבח:

מעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע ורבי אלעזר בן עזריה ורבי עקיבא ורבי טרפון שהיו מסבין בבני ברק והיו מספרים ביציאת מצרים כל אותו הלילה, עד שבאו תלמידיהם ואמרו להם רבותינו הגיע זמן קריאת שמע של שחרית:

2. משנה מסכת פסחים פרק י

(ד) מזגו לו כוס שני, וכאן הבן שואל אביו. ואם אין דעת בן, אביו מלמדו,
מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות, שבכל הלילות אנו אוכלין חמץ ומצה, הלילה הזה כלו מצה.

שבכל הלילות אנו אוכלין שאר ירקות, הלילה הזה מרור.
שבכל הלילות אנו אוכלין בשר צלי, שלוק, ומבשל, הלילה הזה כלו צלי.
שבכל הלילות אנו מטבילין פעם אחת, הלילה הזה שתי פעמים.
ולפי דעתו של בן, אביו מלמדו. מתחיל בגנות ומסיים בשבח, ודורש מארמי אויב אבי, עד שיגמור כל הפרשה כלה:
(ה) רבן גמליאל היה אומר, כל שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח, לא יצא ידי חובתו, ואלו הן, פסח, מצה, ומרור.

3. תלמוד ירושלמי מסכת פסחים פרק י דף לז טור ב/מ"ד

מזגו לו כוס שני וכאן הבן שואל אם אין דעת בן לשאול אביו מלמדו
מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות שבכל הלילות אנו מטבילין פעם אחת והלילה הזה שתי פעמים

שבכל הלילות אנו אוכלין חמץ ומצה והלילה הזה כולו מצה
שבכל הלילות אנו אוכלין בשר צלי שלוק ומבושל והלילה הזה כולו צלי ולפי דעתו של בן אביו מלמדו

They filled a second cup for him. At this stage the son questions his father; if the son is unintelligent, his father instructs him [to ask]: why is this night

different from all [other] nights. For on all [other] nights we eat leavened and unleavened bread, whereas on this night [we eat] only leavened bread; on all other nights we eat all kinds of herbs, on this night bitter herbs; on all other nights we eat meat roast, stewed or boiled, on this night, roast only. on all other nights we dip once, but on this night we dip twice. And according to the son's intelligence his father instructs him.

4. תלמוד בבלי מסכת פסחים דף קטז עמוד א

גמרא. תנו רבנן: חכם בנו - שואלו, ואם אינו חכם - אשתו שואלתו. ואם לאו - הוא שואל לעצמו. ואפילו שני תלמידי חכמים שיודעין בהלכות הפסח - שואלין זה לזה. מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות שבכל הלילות אנו מטבילין פעם אחת, הלילה הזה שתי פעמים.

5. רמב"ם הלכות חמץ ומצה פרק ח

מתחיל ומברך בורא פרי האדמה ולוקח ירק ומטבל אותו בחרוסת ואוכל כזית הוא וכל המסובין עמו כל אחד ואחד אין אוכל פחות מכזית, ואחר כך עוקרין השולחן מלפני קורא ההגדה לבדו, ומוזגין הכוס השני וכאן הבן שואל, ואומר הקורא מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות שבכל הלילות אין אנו מטבילין אפילו פעם אחת והלילה הזה שתי פעמים, שבכל הלילות אנו אוכלין חמץ ומצה והלילה הזה כולו מצה, שבכל הלילות אנו אוכלין בשר צלי שלוק ומבושל והלילה הזה כולו צלי, שבכל הלילות אנו אוכלין שאר ירקות והלילה הזה מרורים, שבכל הלילות אנו אוכלין בין יושבין בין מסובין והלילה הזה כולנו מסובין.

6. רמב"ם הלכות חמץ ומצה נוסח ההגדה

נוסח ההגדה שנהגו בה ישראל בזמן הגלות כך הוא: ...מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות, שבכל הלילות אין אנו מטבילין אפילו פעם אחת והלילה הזה שתי פעמים, שבכל הלילות אנו אוכלים חמץ ומצה והלילה הזה כולו מצה, שבכל הלילות אנו אוכלים שאר ירקות והלילה הזה מרור, שבכל הלילות אנו אוכלין בין יושבין בין מסובין והלילה הזה כולנו מסובין.

7. שמות פרק יב

כד ושמרתם את-הדבר הזה לחק-לך ולבניך עד-עולם: כה ויהי כי-תבאו אל-הארץ אשר יתן ה' לכם כאשר דבר ושמרתם את-העבדה הזאת: כו ויהי כי-לאמרו אליכם בניכם מה העבדה הזאת לכם: כז ואמרתם זבח-פסח הוא ליהוה אשר פסח על-בתי בני-ישראל במצרים בנגפו את-מצרים ואת-בתינו הציל ויקד העם וישתחוו:

Exodus Chapter 12

24. And you shall observe this thing for an ordinance to you and to your sons forever. 25. And it shall come to pass, when you come to the land which the Lord will give you, according as he has promised, that you shall keep this service. 26. And it shall come to pass, when your children shall say to you, What do you mean by this service? 27. That you shall say, It is the sacrifice of the Lord's Passover, who passed over the houses of the people of Israel in

Egypt, when he struck the Egyptians, and saved our houses. And the people bowed their heads and worshipped.

8. שמות פרק יג

ח וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בְּעִבּוֹר זֶה עָשָׂה ה' לִי בְצֵאתִי מִמִּצְרָיִם:

יד וְהָיָה כִּי-יִשְׁאַלְךָ בִּנְךָ מָחָר לֵאמֹר מַה-זֶּאת וְאָמַרְתָּ אֵלָיו בְּחֹזֶק יָד הוֹצִיאָנוּ ה' מִמִּצְרָיִם מִבֵּית עֲבָדִים:

Exodus Chapter 13

8. And you shall tell your son in that day, saying, This is done because of that which the Lord did to me when I came forth out of Egypt.

14. And it shall be when your son asks you in time to come, saying, What is this? that you shall say to him, By strength of hand the Lord brought us out from Egypt, from the house of slavery;

9. דברים פרק ו

כ כִּי-יִשְׁאַלְךָ בִּנְךָ מָחָר לֵאמֹר מָה הָעֲדוֹת וְהַחֲקִים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֱלֹהֵינוּ אֲתָכֶם: כא וְאָמַרְתָּ לְבִנְךָ עֲבָדִים הָיינו לְפָרְעָה בְּמִצְרָיִם וַיֹּצִיאָנוּ ה' מִמִּצְרָיִם בְּיָד חֲזָקָה: כב וַיִּתֵּן יְהוָה אוֹתוֹת וּמִפְתִּים גְּדֹלִים וָרַעִים אֶל-בְּמִצְרָיִם בְּפָרְעָה וּבְכָל-בֵּיתוֹ לְעֵינֵינוּ: כג וְאוֹתָנוּ הוֹצִיא מִשָּׁם לְמַעַן הָבִיא אֶתְנוּ לְתֵת לָנוּ אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם: כד וַיֹּצִיאוּ יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֶת-כָּל-הַחֲקִים הָאֵלֶּה לְיִרְאָה אֶת-ה' אֱלֹהֵינוּ לְטוֹב לָנוּ כָּל-הַיָּמִים לְחַיֵּינוּ כִּהְיוֹם הַזֶּה:

Deuteronomy Chapter 6

20. And when your son asks you in time to come, saying, What do the testimonies, and the statutes, and the judgments, mean, which the Lord our God has commanded you?

21. Then you shall say to your son, We were Pharaoh's slaves in Egypt; and the Lord brought us out of Egypt with a mighty hand; 22. And the Lord showed signs and wonders, great and grievous, upon Egypt, upon Pharaoh, and upon all his household, before our eyes; 23. And he brought us out from there, that he might bring us in, to give us the land which he swore to our fathers. 24. And the Lord commanded us to do all these statutes, to fear the Lord our God, for our good always, that he might preserve us alive, as it is at this day.

10. תלמוד ירושלמי פסחים פרק י דף לז עמוד ד /ה"ד

הלכה ד' תני ר' חייה כנגד ארבעי בניי דיברה תורי' בן חכם בן רשע בן טיפש בן שאינו יודע לשאל בן חכם מהו אומי' מה העדות והחקים והמשפטי אשר צוה יי' אלהינו אותנו אף אתה אמור לו בחוזק יד הוציאנו יי' ממצרים מבית עבדים בן רשע מהו אמור מה העבודה הזאת לכם מה הטורח הזה שאתם מטריחין עלינו בכל שנה ושנה מכיון שהוציא את עצמו מן הכלל אף אתה אמור לו בעבור זה עשה יי' לי עשה לאותו האיש לא עשה אילו היה אותו האיש במצרים לא היה ראוי להיגאל משם לעולם.

11. מכילתא דרבי ישמעאל בא - מס' דפסחא בא פרשה יח ד"ה והיה כי

נמצאת אומר ארבעה בנים הם אחד חכם ואחד רשע ואחד תם ואחד שאינו יודע לשאול. חכם מה הוא אומר מה העדות והחוקים והמשפטים אשר צוה ה' אלהינו אותנו אף אתה פתח לו בהלכות הפסח אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן. רשע מה הוא אומר מה העבודה הזאת לכם לכם ולא לו ולפי שהוציא את עצמו מן הכלל וכפר בעיקר אף אתה הקהה את שיניו ואמור לו בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים - שמות יג:ח- לי ולא לך אלו היית שם לא היית נגאל.

12. תוספתא מסכת פסחים (ליברמן) פרק י

הלכה יא - אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן כגון אגוזין תמרים וקליות חייב אדם לעסוק בהלכות הפסח כל הלילה אפלו בינו לבין בנו אפלו בינו לבין עצמו אפלו בינו לבין תלמידו
הלכה יב - מעשה ברבן גמליאל וזקנים שהיו מסובין בבית ביתוס בן זונין בלוד והיו עסוקין בהלכות הפסח כל הלילה עד קרות הגבר הגביהו מלפניהן ונועדו והלכו להן לבית המדרש
הלכה יג - אי זו היא ברכת הפסח ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו לוכל הפסח אי זו היא ברכת הזבח ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו לוכל הזבח

13. משנה מסכת פסחים פרק י

[ז] מזגו לו כוס שלישי מברך על מזונו רביעי גומר עליו את ההלל ואומר עליו ברכת השיר בין הכוסות הללו אם רוצה לשתות ישתה בין שלישי לרביעי לא ישתה :
[ח] ואין מפטירין אחר הפסח אפיקומן ישנו מקצתן יאכלו כולן לא יאכלו ר' יוסי אומר נתנמנו יאכלו נרדמו לא יאכלו :
[ט] הפסח אחר חצות מטמא את הידים הפגול והנותר מטמאין את הידים בירך ברכת הפסח פטר את של זבח בירך את של זבח לא פטר את של פסח דברי רבי ישמעאל ר' עקיבא אומר לא זו פוטרת זו ולא זו פוטרת זו :
סליק מסכת פסחים

14. משנה ברורה סימן תעב

(ג) שמצוה למהר ולאכול וכו' - ר"ל לזרז לעשות הסדר כדי שלא יישנו התינוקות כשידעו שלא ישתה הרבה [ב] עד האכילה וממילא ישאלו מה נשתנה וישיב להם ויקיים מה שכתוב והגדת לבנך ביום ההוא :

15. משנה ברורה סימן תעב

(ג) וישאלו - ר"ל שעיי"ז יתעוררו לשום לב על כל השנויים ומנהגי לילה זה וישאלו שאלות המבוארים בנוסח מה נשתנה. ובש"ס איתא כדי שלא יישנו וישאלו. וצריך לעוררם שלא יישנו עד אחר עבדים היינו וכו' שידעו ענין יציאת מצרים דעיקר המצוה הוא התשובה על שאלת בנו וכמו שנאמר והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה וגו' (ולא כמו שעושין איזה המון שאחר אמירת מה נשתנה מניחים לילדים לילך ולישן ואינם יודעים שום תשובה על שאלתם) :